

Kajkaviana & alia

(Mijo Lončarić: *Kajkaviana & alia, Ogledi o kajkavskim i drugim hrvatskim govorima*, Zrinski d.d. – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Čakovec – 2005.)

Kajkavsko narječje, jedno od triju hrvatskih narječja, dobilo je svoju prvu monografiju još 1905. godine, istoimenu sintezu, koju je objavio Ukrajinac A. M. Lukjanenko. Ono je, u daljnjim istraživanjima, bilo predmetom rada mnogih jezikoslovaca, koji su utirali put u znanstvenom promišljanju kajkavštine, određivali i nadograđivali proučavanje kajkavskih govora. Jedan od najvažnijih smjerala u tome radu odredio je Stjepan Ivšić razvrstavši prema akcentuaciji glavninu kajkavskih govora u tri skupine: konzervativnu I. skupinu, mlađe III. i IV. skupinu, dok mu II. skupinu čine pokajkavljeni čakavski govori. Ivšić je iznio sličnosti, ali i bitne razlike između kajkavske i slovenske akcentuacije. Uočivši zakonitosti u kajkavskoj akcentuaciji, utvrdio je jedinstvo kajkavskoga narječja te, iako nije izravno govorio o mjestu kajkavštine u zapadnoj skupini južnoslavenskih jezika, opovrgnuo Lukjanenkovu tezu o mjestu i podrijetlu kajkavštine (u prvome redu tezu o genetskoj pripadnosti kajkavštine slovenskomu jeziku, koja zbog političkih razloga već u 10. stoljeću ulazi u hrvatsko jezično

područje, odnosno tezu kojom su se poslije vodili i neki drugi jezikoslovci). Podjelu kajkavskoga narječja koja se temeljila na razvoju konsonantizma u posljednjih četrdesetak godina 20. stoljeća jezikoslovci (D. Brozović, P. Ivić, S. Težak, B. Finka i M. Lončarić) napuštaju u korist Ivšićeve klasifikacije kajkavskoga narječja.

U daljnjim radovima o kajkavštini nadograđivane su Ivšićeve akcenatske skupine, ali i druge fonološke, morfološke, sintaktičke i leksičke značajke. No moderne monografije o kajkavskome narječju, koja bi obuhvatila sve dijalekte i poddijalekte kajkavskoga narječja, opisane na svim jezičnim razinama, nije bilo.

U posljednjem desetljeću 20. stoljeća, 1990. godine, izlazi knjiga *Kaj jučer i danas* Mije Lončarića, kao prethodnica monografiji o kajkavskome narječju. Isti autor šest godina poslije objavljuje *Kajkavsko narječje – I. dio* monografije o kajkavštini, kao rezultat višegodišnjega terenskog i teoretskog proučavanja razvoja i suvremenoga stanja kajkavske prozodije, vokalizma, konsonantizma, morfologije, sintakse i leksika, a daje i pregled njezina prostiranja u prošlosti. Uspostavlja petnaest dijalekata kajkavskoga narječja, a neke od njih dijeli i na poddijalekte, ponajprije s obzirom na razlike u prozodiji i vokalizmu.

Gotovo deset godina nakon *Kajkavskoga narječja* Mijo Lončarić objavljuje *Kajkavianu & aliju* – boga-

tu zbirku od četrdeset i sedam radova (i s dvadeset i jednom kartom), koji su nastajali od 90-ih godina, većinom o kajkavskim govorima (I. dio knjige), ali i o štokavskim i čakavskim govorima (II. dio knjige), zatim o mađarskim kroatistima, Kopitaru i hrvatskome jeziku, te o Stjepanu Pavačiću – slavistu antropogeografu (III. dio knjige).

U *Kajkaviani & aliji* posebice valja istaknuti radove iz kajkavskoga narječja, nastale od 1997. godine, jer spoznaje do kojih se došlo u njima nisu obuhvaćene ni u jednoj od dviju prethodno navedenih knjiga. To su, primjerice, *Kajkavsko-štokavski odnosi u Slavoniji* (1997.), *Jezični odnosi u donjoj Panoniji* (1997.), *Proučavanje podravske kajkavštine* (1998.), *Galovićeva i današnja peteranska kajkavština* (2003.) i *Bednjanski govor u kajkavštini* (1997.). U posljednje navedenom radu Mijo Lončarić opisuje akcentuaciju i vokalizam po kojima se govor Bednje i okolnih šesnaestak sela izdvaja u posebnu skupinu govora unutar središnjozagorskoga dijalekta, odnosno stječe rang poddijalekta te ga naziva bednjanski poddijalekt. Drugi su poddijalekti toga dijalekta medvednički, stubičanski i krapinski. Valja istaknuti da se nakon podrobnijih terenskih istraživanja dijalektna slika kajkavskoga narječja dopunila. Prije nego što su bili dovoljno poznati, Lončarić je jugozapadne zagorske govore grupirao zajedno sa samoborskima, a varaždinsko-ludbreške s ostalim zagorskim govorima, na-

zivajući ih bednjanskozagorskim dijalektom. Odredivši mjesto bednjanskoga poddijalekta u sklopu središnjozagorskoga dijalekta, ističe potrebu da se dalje istraže govori susjednih mjesta.

U ostalim radovima Lončarić govori o slovačko-kajkavskim vezama, slovensko-kajkavskim vezama, staroj sjevernoj kajkavskoj granici, o jezičnim odnosima u Podravini, jatu u kajkavštini, podrijetlu gradišćanskih kajkavaca, kajkavštini u Mađarskoj, goranskim govorima u Moslavini, o govoru Varaždina i okolice, o ludbreškom i hlebinskom govoru, naglasnim osobitostima podravskoga dijalekta, sjevernomoslavačkim kajkavskim govorima, o kajkavsko-štokavskim odnosima u Slavoniji, govoru virovitičkoga područja, o najistočnijem čakavskom govoru Hajmaša, jeziku Hrvata u Slovačkoj te o mnogim drugim dijalektološkim, ali i standardološkim jezičnim pitanjima, primjerice o odnosu hrvatskih narječja i hrvatskoga književnog jezika. Od spomenutih radova, četiri su rada napisana u suautorstvu.

Na kraju slijedi bibliografija *Kajkaviane*, razvrstana prema radovima s kajkavskom i drugom dijalektološkom tematikom, te s obzirom na filološku i povijesnojezičnu tematiku, važnu za promišljanje prethodno navedenih dijalektoloških radova.

Kajkaviana & alia vrijedna je pozornosti svakoga dijalektologa i jezikoslovca koji želi dopuniti i u cjelini

sagledati velik dio kajkavskih govora
do sljedećega koraka – potpune mo-
nografije kajkavskoga narječja.

Irena Drpić